

3. Дашковська О.Р. Правове становище жінки в аспекті гендерної рівності: загальнотеоретичний аналіз: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 35 с.

4. Кісь О. Фемінізм в сучасній Україні: від «алергії» до останньої надії. URL: <http://krona.org.ua/feminizm-v-suchasnij-ukraini.html>

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-19#Text>

Павко Я. А.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній день проблема гендерної нерівності в сфері вищої освіти є предметом для досліджень та багатьох дискусій серед науковців різних галузей знань. Забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків в освітній та науковій сфері слід вважати одним із пріоритетних напрямів євроінтеграційного курсу України. Крім того, утвердження гендерного підходу в будь-якій сфері життєдіяльності, безумовно, свідчить про становлення та розвиток сучасного демократичного суспільства, в якому гарантуються права та свободи людини. Відстоювання справедливого та антидискримінаційного доступу осіб до вищої освіти, працевлаштування на керівних посадах в університетах та отримання відповідного матеріального заохочення за свою працю покладено в основу формування української гендерної політики, яка базується на європейських цінностях і традиціях.

Необхідно зазначити, що згідно зі ст. 53 Конституції України від 28 червня 1996 року кожний має право на освіту. Держава забезпечує доступність, безоплатність та розвиток вищої освіти. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. У свою чергу, громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства [1]. Зауважимо, що 8 вересня 2005 року було прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», спрямований на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів для усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати їх рівні права [2]. У ньому під «гендерною рівністю» розуміють рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства (ст.1). Безумовно, окремі положення вищевказаного закону присвячені рівним правам та можливостям жінок і чоловіків у сфері освіти (Розділ V). Насамперед, згідно зі ст. 21 держава забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти. Навчальні заклади

забезпечують: рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань, надання грантів, позик студентам; підготовку та видання підручників, навчальних посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка та спрямованих на формування ненасильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, поваги до людської гідності та статевої недоторканості; виховання культури гендерної рівності, ненасильницької поведінки, взаємоповаги та рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків між жінками та чоловіками [2].

До основних освітніх нормативно-правових актів, які відображають елементи принципу гендерної рівності, належать Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року та Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. Зокрема, п. 1 ст. 4 Закону України «Про вищу освіту» закріплює право на вищу освіту, незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття вищої освіти, крім випадків, встановлених Конституцією та законами України [3]. Разом з тим, відповідно до ст. 3 Закону України «Про освіту» кожна особа має право на якісну та доступну освіту (п.1), яке може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття і вищої освіти (п. 3) [4]. Пункт 2 ст. 3 передбачає створення в Україні рівних умов доступу до освіти та відсутність будь-яких обмежень у праві на її здобуття на підставі віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак [4]. Варто зауважити, що забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності, належить до основних засад державної політики України у сфері освіти та принципів освітньої діяльності (ст. 6) [4].

Доцільно підкреслити, що 12 серпня 2020 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затверджено операційний план з її реалізації на 2022–2024 роки. Стратегія є документом комплексного характеру, прийнятим з метою зменшення гендерної нерівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, включаючи сферу освіти. У ній зазначено, що гендерні аспекти все ще недостатньо враховуються під час формування та реалізації освітньої політики, що призводить до фемінізації зайнятості у сфері освіти, збереження гендерних стереотипів та наявності дискримінаційного змісту навчального контенту на всіх освітніх рівнях [5]. Серед основних принципів, на яких базується дана Стратегія, слід вказати принцип інтерсекційності та врахування потреб різних груп жінок і чоловіків залежно від можливості дискримінації за віком, статтю, місцем проживання, сімейним станом, наявністю інвалідності, ВІЛ-позитивним статусом, етнічною та/або національною приналежністю та іншими ознаками [5]. У нормативно-правовому акті заплановано досягнення до 2030 року користування жінками та чоловіками рівними правами та можливостями людського розвитку у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та спорту згідно з пріоритетами Пекінської декларації 1995 року.

Ще одним важливим документом, який визначає правові засади гендерної політики України в сфері вищої освіти, є Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, схвалена Кабінетом Міністрів України 20 грудня 2022 року. Вона, зокрема, визначає базові принципи, цільові групи, стратегічні цілі та завдання щодо реалізації державної політики із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти [6]. Стратегію було розроблено та прийнято 11 вересня 2020 року відповідно до взятих Україною зобов'язань в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження

гендерної рівності та європейського законодавства. Загалом, вона має на меті подолати гендерну нерівність та дискримінацію на всіх рівнях освіти, запроваджуючи зміни у структурно-організаційному та змістовно-процесуальному аспекті.

Таким чином, з часу отримання Україною незалежності було прийнято чимало нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано стосуються забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у сфері вищої освіти. Безумовно, формування та реалізація сучасної української гендерної освітньої політики залежить від розробки та прийняття ефективного гендерного законодавства в рамках євроінтеграційного курсу нашої держави. Визначення та закріплення на законодавчому рівні механізмів з вирішення проблеми гендерної нерівності в сфері вищої освіти, яка є суттєвою перешкодою на шляху кар'єрного та професійного зростання як жінок, так і чоловіків, ще більше наблизить Україну до повноправного членства в ЄС та підтвердить її статус демократичної та правової держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2023).

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 16.01.2023).

3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 16.01.2023).

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.01.2023).

5. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.08.2022 р. № 752-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.01.2023).

6. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.12.2022 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.01.2023).

Павловська Н. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ

В сучасних умовах соціально-економічних перетворень, гендерна рівність набула чіткого окреслення у різних сферах життєдіяльності. Зокрема, і в публічній площині, а в саме і в судовій.

Співвідношення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок впливають, в першу чергу, на дотримання принципу верховенства права. Тривалий час, юридична професія вважалася винятково чоловічим видом діяльності, однак останнім часом тенденція змінюється. Варто наголосити, що поняття гендерної рівності є відносно новим для